

AB Komisyonu 2020 Türkiye Raporu Müzakere Başlıkları

*AB Komisyonu'nun resmi değerlendirmelerini içeren
Türkiye Raporu'nun gayriresmi özet çevirisi aşağıda yer almaktadır.*

1. MALLARIN SERBEST DOLAŞIMI
2. İŞÇİLERİN SERBEST DOLAŞIMI
3. İŞ KURMA HAKKI VE HİZMET SUNMA ÖZGÜRLÜĞÜ
4. SERMAYENİN SERBEST DOLAŞIMI
5. KAMU ALIMLARI
6. ŞİRKETLER HUKUKU
7. FİKRİ MÜLKİYET HUKUKU
8. REKABET POLİTİKASI
9. MALİ HİZMETLER
10. BİLGİ TOPLUMU VE MEDYA
11. TARIM VE KIRSAL KALKINMA
12. GIDA GÜVENLİĞİ, VETERİNERLİK VE BİTKİ SAĞLIĞI
13. BALIKÇILIK
14. ULAŞIM POLİTİKASI
15. ENERJİ
16. VERGİ
17. EKONOMİK ve PARASAL POLİTİKA
18. İSTATİSTİK
19. SOSYAL POLİTİKA ve İSTİHDAM
20. İŞLETME ve SANAYİ POLİTİKASI
21. TRANS-AVRUPA AĞLARI
22. BÖLGESEL KALKINMA ve YAPISAL ARAÇLARIN KOORDİNASYONU
23. YARGI ve TEMEL HAKLAR
24. ADALET, ÖZGÜRLÜK ve GÜVENLİK
25. BİLİM ve ARAŞTIRMA
26. EĞİTİM ve KÜLTÜR
27. ÇEVRE ve İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ
28. SAĞLIK ve TÜKETİCİNİN KORUNMASI
29. GÜMRÜK BİRLİĞİ
30. DIŞ İLİŞKİLER
31. DIŞIŞLERİ, GÜVENLİK ve SAVUNMA POLİTİKASI
32. MALİ KONTROL
33. MALİ ve BÜTÇESEL HÜKÜMLER

1. MALLARIN SERBEST DOLAŞIMI *

Malların serbest dolaşımı malların AB içerisinde serbest ticaretine imkân tanıyan kural ve prosedürleri içermektedir. Serbest dolaşım ilkesi ulusal düzeyde uygulanan kuralların ticaretin önünde haksız engeller oluşturmasını engellemektedir.

***Bu başlık 11 Aralık 2006 AB Bakanlar Konseyi kararınca askıya alınan sekiz müzakere başlığı arasındadır.**

Son Durum: Türkiye'nin malların serbest dolaşımı alanında hazırlıkları **iyi** düzeydedir. Özellikle Yeni ve Küresel Yaklaşım müktesebatına uyuma yönelik **sınırlı** ilerleme kaydedilmiştir. Ticarete yönelik teknik engeller birtakım malların serbest dolaşımına mani olmaya devam etmiştir. AB ürünlerine karşı ayrımcılığa yol açan gerekliliklerin devam ediyor olması Türkiye'nin Gümrük Birliği kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal etmektedir.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Malların serbest dolaşımı konusunda Gümrük Birliği kapsamındaki yükümlülükleri ihlal eden ihracat kısıtlamaları, bazı malların ithalatına uygulanan takip rejimleri, ön kayıt zorunluluğu, uygunluk değerlendirme ve denetimleri, ruhsatlama gözetimi, ithalat için gerekli diğer belge gereklilikleri ve AB iyi imalat uygulaması sertifikalarının kabul edilmemesi gibi tarife dışı engellerin ortadan kaldırılması;
- Özellikle beşeri amaçlı üretilen ilaçlarda yerel içerik gereksinimleri veya üretimin Türkiye'ye kaydırılmasını dayatan uygulamaların yeniden gözden geçirilmesi;
- Piyasa gözetim önlemlerinin kapsam ve etkinliğinin artırılması;
- Başka bir üye ülkede yasal olarak pazarda var olan malların karşılıklı tanınmasına ilişkin AB müktesebatının uygulanması.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

2. İŐİLERİN SERBEST DOLAŞIMI

Bir ye ülkenin vatandaŐları başka bir ye ülkede çalıŐma hakkına sahiptir ve bu kiŐilere diğer iŐİlerle aynı alıŐma Őartları ve sosyal Őartlar sağlanmalıdır.

Son Durum: İŐİlerin serbest dolaşımı alanında hazırlıklar **erken** aŐamadır. Raporlama dönemi boyunca bu alanda ilerleme sağlanmamıştır.

Müzakere başlıkları listesine dönmek için

3. İŞ KURMA HAKKI VE HİZMET SUNMA ÖZGÜRLÜĞÜ *

AB içerisinde doğal ve yasal kiŐiler herhangi bir ye ülkede iş kurma ve sınırlar arası hizmet sunma hakkına sahiptir. Düzenlemeye tabi bazı meslek gruplarına ilişkin kalifikasyonların karşılıklı tanınması üzerine kurallar bulunmaktadır. Posta hizmetleri kademeli olarak rekabete açılmaktadır.

***Bu başlık 11 Aralık 2006 AB Bakanlar Konseyi kararınca askıya alınan sekiz müzakere başlığı arasındadır.**

Son Durum: İŞ kurma hakkı ve hizmet sunma özgürlüğü alanındaki hazırlıklar henüz erken aŐamdadır ve raporlama döneminde herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir. AB müktesebatına uyum sağlamak için daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir. 2019'da yayınlanan rapordaki tavsiyeler uygulamaya konulmamıştır.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- AB Posta Hizmetleri Yönergesi ile uyum sağlanması;
- Sınır ötesi hizmetlerin sağlanması amacıyla AB Hizmetler Yönergesi'ne uyum sağlanması ve "tek bir irtibat noktası" kurulması;
- Mesleki niteliklerin karşılıklı tanınması konusundaki ulusal mevzuatın AB müktesebatı ile uyumlaştırılması.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

4. SERMAYENİN SERBEST DOLAŞIMI

AB içerisinde sermaye ve yatırımların sınırlama olmadan dolaşımı sağlanmalıdır. Sınırlar arası demeler için ortak kurallar vardır. Bankalar ve diğer ekonomik operatörler kara para aklama ve terörün finansmanı ile mücadeleye destek sağlamak için belirli kurallar uygulamaktadır.

Son Durum: Türkiye sermayenin serbest dolaşımı konusunda orta düzeyde hazır durumdadır. Genel anlamda raporun hazırlandığı dönemde herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir. Ağustos 2018 kur krizi sonrası sermaye ıkıŐları ve döviz cinsinden iŐlemlere uygulanan kısıtlamalar halen yürürlüktedir. Gayrimenkul edinimine ilişkin mevzuat AB müktesebatına uygun değildir. 2019 yılındaki raporda yer alan öneriler uygulamaya geçirilmemiŐtir.

Rapor içeriğinde belirtilen eksikliklerin giderilmesine ek olarak Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Yabancıların gayrimenkul ediniminde karŐılaŐtığı kısıtlamaları kaldırmak ve Şeffaflığı artırmak amacıyla bir eylem planı hazırlanıp yürürlüğe konulması;
- Finansal sistemin kara para aklama ve terörün finansmanı amacıyla kötüye kullanılmasını önlemeye yönelik tedbirleri güçlendirerek AB müktesebatına daha fazla uyum sağlanması;
- Mali Eylem Görev Gücü'nn (FATF) tavsiyelerine uyum sağlamak amacıyla yasal çerçevenin ve idari yapının uyumlaştırılması çalışmalarının sürdürülmesi;

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

5. KAMU ALIMLARI *

AB kuralları herhangi bir ülkede gerçekleştirilen mal ve hizmet kamu ihalelerinin ayrımcılık gözetmeme ve eşit muamele ilkeleri temelinde AB içerisinde faaliyet gösteren tüm şirketlerin katılımına açık ve saydam olduğunu güvence altına almaktadır.

***Bu başlık açılması için önünde engel bulunmayan başlıklar arasındadır.**

Son Durum: Türkiye kamu alımları alanında **orta** derecede hazır durumdadır. Geçen yıl herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir. AB müktesebatına uyum konusunda halen büyük eksiklikler bulunmaktadır. Kamu ihale kurallarının kapsamı, uygulamaya konulan çeşitli muafiyetler nedeniyle önemli ölçüde daraltılmıştır. Yerel içerik gereksinimleri konusunda ısrarlı yaklaşım izlenilmekte ve dengeleyici ve ayrımcı kurallar uygulanmaya devam edilmektedir. AB Komisyonu'nun geçen yıl yayımladığı öneriler halen uygulanmamıştır ve geçerliliğini korumaktadır.

Rapor içeriğinde belirtilen eksikliklerin giderilmesine ek olarak Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- 2014 AB Yönergeleri ile uyum ve AB kamu ihaleleri yönergesine uygun çözüm yolları sağlamak ve şeffaflığı artırmak amacıyla, kamu alımlarına ilişkin imtiyazlar da dâhil olmak üzere kamu ihaleleri mevzuatında değişiklikler yapılması;
- Ayrımcı yerli fiyat avantajlarının, dengeleyici uygulamaların ve muafiyetlerin yürürlükten kaldırılması;
- Kamu ihaleleri kurumundan tümüyle bağımsız bir kamu ihaleleri gözden geçirme kurumu kurulması ve üyelerinin bağımsızlığının güvence altına alınması.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

6. ŞİRKETLER HUKUKU

AB içerisinde şirketlerin kurulum, tescil ve raporlama gereklilikleri üzerine ortak kurallar geçerlidir. Bu kurallar muhasebe ve finansal raporlamanın yanı sıra yasal denetim kurallarıyla desteklenmektedir.

Son Durum: Türkiye'nin şirketler hukuku alanında AB'ye uyumu **ileri** düzeydedir. Uluslararası standartlara uygun olarak bağımsız denetçiler için etik tüzüğü üzerinde yapılan iyileştirmelerle Türkiye **kısmi ilerleme** kaydetmiştir. 2019 yılı raporunda yer alan öneriler halen uygulanmamıştır ve geçerliliğini korumaktadır.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Şirketler hukuku alanında müktesebatla teknik uyum sürecinin tamamlanması;
- Müktesebatla uyum sürecinde ilerleme sağlanması amacıyla küçük ve mikro işletmeler için finansal raporlama standartlarının kabul edilmesi.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

7. FİKRİ MÜLKİYET HUKUKU

Fikri mülkiyet hakları, telif hakkı ve ilgili hakların yasal koruması alanındaki kurallar AB düzeyinde uyumlaştırılmıştır. Fikri mülkiyet haklarının yasal korumasına yönelik kurallar, örneğin patentler ve ticari markalar, tasarımlar, biyo-teknolojik buluşlar ve farmasötikler bu kapsamdadır. Telif hakkı ve bağlantılı hakların yasal korumasına ilişkin kurallar kitapları, filmleri, bilgisayar programlarını ve radyo-televizyon yayınları vb. kapsamaktadır.

Son Durum: Türkiye'nin bu alandaki hazırlıkları **iyi** düzeydedir. Raporlama dönemi süresince telif hakkı ve ilgili haklara ilişkin mevzuat değişiklikleri ve artan farkındalık yaratma kampanyaları konusunda devam eden istişareler ile beraber sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Önceki raporda yer alan öneriler kısmen yürürlüğe sokulmuş olup, geçerliliklerini hala korumaktadır.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Telif hakları mevzuatının AB müktesebatıyla uyumlu bir şekilde kabul edilmesi;
- Sınâî ve fikri mülkiyet hakları ihlalleri ile mücadele etme amacıyla uygulanan yaptırım tedbirlerinin iyileştirilmesi, fikri mülkiyet ihlalleri davalarını ele alan mahkemelerin uzmanlıklarının artırılması, ihlale konu malların aranması ve el koymalara ilişkin yetkilendirme süreçlerinin hızlandırılması;
- Fikri mülkiyet hak sahipleriyle yapıcı bir diyalog sürdürülmesi, güçlü bir fikri mülkiyet hakları koruma sisteminin ekonomik büyümeye katkı sağlayacağına odaklanılarak, korsan ve sahte ürünlere ilişkin endişeler konusundaki farkındalığın artırılması.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

8. REKABET POLİTİKASI

AB kuralları serbest rekabeti korumaktadır. Bu kurallar şirketler arasında rekabeti kısıtlayıcı anlaşmalar yapılmasına ve pazarda hâkim durumun kötüye kullanılmasına karşı anti-tröst kurallarını içermektedir. Rekabeti olumsuz yönde etkileyecek devlet yardımlarına karşı kurallar da bu kapsamda yer almaktadır. Hükümetlerin devlet yardımları sağlayabilmesi için rekabetin bozulmasını önleyici kuralların yürürlüğe koyulması koşulu bulunmaktadır.

Son Durum: Türkiye rekabet politikası kapsamında kısmen hazırlıktır. Devlet yardımlarındaki artış ve yardımların şeffaflıktan yoksun olması geriye gidiş olarak kaydedilmiştir. Rekabeti koruma kanunu üzerinde uzun süredir beklenen değişiklikler yapılmıştır. Devlet yardımlarının uygulanmasına ilişkin yetkinlik konusundaki endişeler devam etmektedir. Anti-tröst ve şirket birleşmelerine yönelik mevzuat genel olarak AB müktesebatıyla uyumludur.

Rapor içeriğindeki eksikliklerin giderilmesi gereğine ek olarak Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Devlet yardımları yasasına ilişkin uygulama yönetmeliklerinin gecikme olmadan yürürlüğe konulması ve güncel devlet yardımları envanterine erişim sağlanması;
- Operasyonel ve bağımsız işleyen bir devlet yardımları kurumu kurulması ve devlet yardımları kurallarının saydam bir biçimde uygulanmasının güvence altına alınması.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

9. MALİ HİZMETLER *

Bu alandaki AB kuralları, finansal kurumların istikrarını ve aralarındaki adil rekabeti güvence altına almayı hedeflemektedir. Bankacılık, sigortacılık, tamamlayıcı emeklilik, yatırım hizmetleri ve menkul kıymetler piyasası bu kapsamdadır. Mevcut yasal çerçeve, bu kuruluşların yetkilendirilmesi, işleyişleri ve denetimlerine ilişkin kuralları içermektedir.

***Bu başlık 11 Aralık 2006 AB Bakanlar Konseyi kararınca askıya alınan sekiz müzakere başlığı arasındadır.**

Son Durum: Türkiye'nin mali hizmetler alanında hazırlıkları iyi düzeydedir. Raporlama dönemi boyunca; piyasa denetimi, Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun kurulması ve öz sermaye kitle fonlaması için yeni bir uygulama yönetmeliği ile pazarın geliştirilmesi alanlarında bir miktar ilerleme kaydedilmiştir.

Rapor içeriğindeki eksikliklerin giderilmesi gereğine ek olarak Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Banka yönetişimi ve denetimi, kriz yönetimi ve çözümleme çerçevesinin daha da güçlendirilmesi;
- Stres testi senaryoları ve metodolojisinin ayrıntılarının yayınlanması sayesinde varlık kalitesi gözden geçirmesinin şeffaflığının artırılması;
- Türk sermaye piyasalarının gelişimi ve denetiminin desteklenmesi.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

10. BİLGİ TOPLUMU VE MEDYA

AB elektronik iletişim, elektronik ticaret ve görsel-ışitsel medya hizmetleri alanında sorunsuz işleyen bir tek pazarı teşvik etmektedir. Bu alandaki kurallar tüketicileri korumakta ve çağdaş hizmetlere erişimi desteklemektedir.

Son Durum: Türkiye bilgi toplumu ve medya alanında kısmen hazırlıktır. Bu alana ilişkin olarak genel bir geriye gidiş söz konusudur. Medya finansmanlarının şeffaflığı konusunda ciddi çekinceler bulunmakta olup, medya sahipliğinin yoğunlaşması, yayın politikaları üzerinde siyasetin etkisi, çeşitliliğin azalması, çoğulculuğun ve ifade özgürlüğünün giderek kısıtlanması, düzenleyici kurulların bağımsız olmaması başlıkları endişe verici olmaya devam etmektedir. Sabit telefon ve geniş bant erişim piyasalarında rekabet yetersizdir; bilgi ve iletişim teknolojileri operatörleri ve tüketicilere yönelik aşırı vergilendirme ve ücretlendirme söz konusudur. Raporun hazırlandığı dönemde medya sektöründe AB müktesebatına uyum konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. Geçen yılın önerileri yerine getirilmediği için geçerliliklerini korumaktadır.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Telekomünikasyon ve medya düzenleme kurulları ve kurul üyelerinin bağımsızlığının güçlendirilmesi ve medyada çoğulculuğu sağlamak amacıyla Venedik Komisyonu'nun önerileri kapsamında internet kanununda değişiklikler yapılması;
- Elektronik iletişimde yetkilendirmeye ilişkin düzenlemeler, piyasa erişimi, geçiş hakları ve evrensel hizmetlerin AB müktesebatıyla uyumlu hale getirilmesi için çalışmaların sürdürülmesi;
- Dijital dönüşüm çalışmalarının tamamlanması;
- Resmi yayın kuruluşunun bağımsızlığının güçlendirilmesine yönelik adımlar atılması.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

11. TARIM VE KIRSAL KALKINMA *

Ortak Tarım Politikası çiftçileri ve kırsal kalkınmayı desteklemektedir. Bu çerçevede güçlü yönetim ve kontrol sistemleri gerektirmektedir. Kalite politikası ve organik tarımcılık üzerine AB kuralları da bu başlık altında yer almaktadır.

***Bu başlık 11 Aralık 2006 AB Bakanlar Konseyi kararınca askıya alınan sekiz müzakere başlığı arasındadır.**

Son Durum: Türkiye tarımsal ve kırsal kalkınma alanında belirli düzeyde hazırlıklı durumdadır. AB Komisyonu'nun geçen yıl sunduğu öneriler uygulanmamıştır. Tarım istatistikleri tutulmasına yönelik strateji çalışması halen yapılmamıştır. Stratejik politika yönelimleri Türkiye'nin tarımsal destek politikasının, ortak tarım politikası ilkelerinden uzaklaşmakta olduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Tarım istatistikleri oluşturulmasına ilişkin bir strateji kabul edilmesi;
- AB'nin tarım destekleme politikalarına uyum için bir strateji oluşturulması ve uygulamaya konulması.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

12. GIDA GÜVENLİĞİ, VETERİNERLİK VE BİTKİ SAĞLIĞI

Gıda ürünleri üretimi için AB hijyen kuralları üst düzey gıda güvenliğini sağlamaktadır. Tohum kalitesi, bitki koruması, zararlı organizmalara karşı koruma, hayvan besi güvenliği ile hayvan sağlığı ve refahı ve hayvan menşeli ürünlerin güvenliği korunmaktadır.

Son Durum: Türkiye gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı politikası alanında belirli bir hazırlık düzeyine ulaşmıştır. Geçtiğimiz yıl içerisinde hayvan refahı ve gıda güvenliği mevzuatının uygulanma kapasitesi ile ilgili bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. AB Komisyonu'nun geçen yılki önerilerinden bir kısmı hayata geçirilmiştir. Gıda üretim tesislerinin AB standartlarını karşılaması için halen iyileştirmeler gerekmektedir. Ayrıca AB müktesebatının tam olarak uygulanması, önemli oranda ek çalışma gerektirmektedir.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Bir ulusal program ve izleme planı oluşturulması ve gıda tesislerinin AB standartlarını karşılaması için güncellenmesi;
- Zoonotik hastalıkların ele alınmasına yönelik ilerleme kaydedilmesi.

Müzakere başlıkları listesine dönmek için

13. BALIKÇILIK *

Ortak Balıkçılık Politikası kapsamında balıkçılık alanındaki kurallar belirlenmekte, denizlerde canlı kaynakların korunması sağlanmakta ve balıkçılığın çevresel etkilerinin sınırlandırılması hedeflenmektedir. Balık avlama kotalarının belirlenmesi, filo kapasitesi yönetimi, su ürünleri yetiştiriciliğine ve piyasalarına ilişkin kuralların belirlenmesinin yanı sıra balıkçılık ve kıyı bölgelerde yaşayan toplulukların desteklenmesi bu çerçeveye dâhildir.

***Bu başlık 11 Aralık 2006 AB Bakanlar Konseyi kararınca askıya alınan sekiz müzakere başlığı arasındadır.**

Son Durum: Bu alanda bazı hazırlıklar mevcuttur. Balıkçılık yasası, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği, kaynak ve filo yönetimi, denetim ve kontroller başlıklarında iyi ölçüde ilerleme sağlanmıştır.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Balıkçılık kanununun yürürlüğe konulması;
- Akdeniz için Genel Balıkçılık Komisyonu (GFCM) Karadeniz'de balıkçılığın sürdürülebilirliği zerine Bakanlar Konferansı ve GFCM 2020 sonrası Strateji Konferansı gibi balıkçılık alanında çok taraflı işbirliğinin daha da geliştirilmesi.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

14. ULAŞIM POLİTİKASI *

AB düzeyinde teknik ve güvenlik standartları, güvenlik, sosyal standartlar, devlet yardımları ve karayolu, demiryolu, kara içi suları taşımacılığında ve karayolu, havayolu ve denizyolu karma taşımacılığında piyasa serbestleştirilmesine yönelik ortak kurallar bulunmaktadır.

***Bu başlık 11 Aralık 2006 AB Bakanlar Konseyi kararınca askıya alınan sekiz müzakere başlığı arasındadır.**

Son Durum: Türkiye bu alanda orta düzeyde hazırlıklı durumdadır. Raporlama döneminde kilit sektör reformlarının tamamlanmasında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir ancak, 2019 önerilerinin büyük bölümü halen geçerliliğini korumaktadır. Havacılık sektöründe kapsamlı bir anlaşma için müzakereler Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki sondaj faaliyetlerine ilişkin Temmuz 2019 AB Konseyi kararları doğrultusunda askıya alınmıştır.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- 2021-2030 Karayolu Güvenliği Stratejisi'nin kabul edilmesi ve ilgili paydaşlar arasında daha iyi eşgüdüm sağlamak için yol güvenliği ile ilgili yetkili merci oluşturulması;
- Tüm demiryolu işletmecileri için rekabetçi bir pazar ortamını kolaylaştırmak amacıyla Devlet Demiryolları'na (TCDD) verilen sübvansiyonların aşamalı olarak kaldırılması;
- Karşılıklı işlerlik ve bağlantılılığı sağlamak amacıyla ulusal Akıllı Ulaşım Sistemi mimarisinin AB çerçevesine uyarlanması.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

15. ENERJİ

AB Enerji Politikası enerji arzı, altyapı, iç enerji pazarı, tüketiciler, yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, nükleer enerji, nükleer güvenlik ve radyasyon korumasını kapsamaktadır.

Son Durum: Türkiye bu alanda orta seviyede hazırlıklıdır. Tedarik güvenliği, yenilenebilir enerji, enerji verimliliği ve nükleer enerji başlıklarında iyi düzeyde ilerleme sağlanmıştır. 2019 önerileri belirli ölçüde yerine getirilmiştir. Türkiye nükleer enerji üzerine düzenleyici çerçevesini güncelleştir. Daha önce görevdeki kurumdan yeni düzenleyici kuruma personel geçişi ve yapısal aktarım henüz tamamlanmamıştır.

Hidrokarbonlar konusunda ise Türkiye Doğu Akdeniz'de "bir yetkiye sahip olmaksızın yürüttüğü" sondaj faaliyetlerine devam etmektedir.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Gaz piyasası reformunun sürdürülmesi için yasal bağlayıcılığı olan plan ve takvim belirlenerek faaliyetlerin birbirinden ayrıştırılması ve gaz sektöründe saydam, maliyetleri yansıtan ve ayrımcı olmayan fiyatlandırma yapılmasının sağlanması;
- Akkuyu nükleer santralının ulusal stres testi raporunun şeffaf bir biçimde incelemesinin sağlanması amacıyla AB Komisyonu ve Avrupa Nükleer Güvenlik Düzenleyicileri Grubu (ENSREG) ile işbirliği yürütülmesi;
- Açık ve adil finansman mekanizmaları benimseyerek yenilenebilir enerji üretiminin ve enerji verimliliğinin gelişiminin desteklenmeye devam edilmesi.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

16. VERGİ

Vergi alanında AB kuralları katma değer vergisi, özel tüketim vergisi ve kurumlar vergisi konularını kapsamaktadır. Vergi kaçakçılığının engellenmesine yönelik bilgi paylaşımı dâhil olmak üzere vergi makamları arasında işbirliği de bu kapsamdadır.

Son Durum: Türkiye'nin vergi alanındaki hazırlıkları **orta seviyededir**. Bu alanda **ilerleme** kaydedilmemiş ve geçen yılın önerileri uygulanmamıştır. AB'nin vergi alanında işbirliği yapmayan bölgeler listesine ilişkin Türkiye bazı önlemler almıştır ancak, vergi alanında AB ülkeleriyle otomatik bilgi paylaşımına olanak sağlayacak unsurların çözümlenmesi gerekmektedir.

Rapor içeriğindeki eksikliklerin yerine getirilmesine ek olarak Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Vergi alanında AB ülkeleriyle otomatik bilgi paylaşımına olanak sağlayacak düzenlemelerin etkin bir şekilde uygulamaya konulması;
- Tüketim vergisine tabi enerji ürünleri yelpazesinin AB müktesebatıyla uyumlaştırılması;
- Kayıt dışı ekonominin önlenmesi çabalarının yoğunlaştırılması ve performans göstergeleri ile bu çabaların izlenmesi.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

17. EKONOMİK ve PARASAL POLİTİKA

AB kuralları merkez bankalarının bağımsızlığını öngörmekte ve merkez bankalarının kamu sektörünü doğrudan finanse etmesini engellemektedir. Üye ülkeler ekonomi politikalarını koordine etmektedir. AB ülkeleri bütçesel, ekonomik ve mali gözetime tabiidir.

Son Durum: Ekonomik ve parasal politikalar alanında AB ile uyumda Türkiye **orta derecede** hazırlıklıdır. Raporlama döneminde Merkez Bankasının bağımsızlığını ve güvenilirliğini zayıflatan siyasi baskının artması sebebiyle bu alanda **geriye gidiş** yaşanmıştır. Rezerv gereklilikleri düşürülmüş, Hükümet kamu bankalarını ekonomiye sağladıkları kredileri artırmaya teşvik etmiştir. Ekonomik Reform Programı'nın (ERP) ve mali bildirimlerin sunulması için belirlenmiş olan tarihlere her zaman uyulmamıştır. 2019 yılı raporundaki öneriler uygulamaya konulmamıştır.

Rapor içeriğindeki eksikliklerin yerine getirilmesine ek olarak Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Merkez Bankası'nın bağımsızlığına ve güvenilirliğine zarar veren siyasi müdahalelerden kaçınılması;
- Mali bildirimlerin ve Ekonomik Reform Programı'nın zamanlı teslimine dikkat edilmesi.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

18. İSTATİSTİK

AB kuralları üye ülkelerin profesyonel bağımsızlık, tarafsızlık, güvenilirlik, saydamlık ve gizlilik ilkeleriyle uyumlu istatistikler üretmesini gerektirmektedir. İstatistiki bilginin metodolojisi, üretimi ve yayılımına ilişkin ortak kurallar bulunmaktadır.

Son Durum: Türkiye istatistik alanında AB'ye uyumda **orta derecede** hazırlıktır. Türkiye AB müktesebatına daha fazla uyum sağlama ve kamu kurumlarının idari kayıtlarının kullanımında bir miktar ilerleme kaydetmiştir. Tarım ve makroekonomik istatistiklerin AB müktesebatıyla uyumlu hale getirilmesi için daha fazla çaba gerekmektedir. Geçen yılın önerilerine ilişkin kayda değer ilerleme bulunmamaktadır.

Rapor içeriğindeki eksikliklerin yerine getirilmesine ek olarak Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Avrupa Hesaplar Sistemi (ESA 2010) ile uyumun artırılması;
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve diğer istatistik/veri sağlayıcılar arasında işbirliğinin artırılması;
- Tarım ve göç alanlarına ilişkin istatistiklerin iyileştirilmesi.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

19. SOSYAL POLİTİKA ve İSTİHDAM *

Bu alanda AB kuralları işgücü piyasalarına ilişkin yasalarda asgari standartlar, eşitlik, işyerinde sağlık ve güvenlik ile ayrımcılıkla mücadeleyi içermektedir. Ayrıca AB düzeyinde sosyal diyalogu teşvik etmektedir.

Son Durum: Türkiye sosyal politika ve istihdam alanında **kısmen** hazırlıklıdır. Geçtiğimiz yıl ilerleme kaydedilmemiştir, 2019 yılı önerileri uygulamaya konulmamıştır.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- İkili ve üçlü sosyal diyalogun işletilmesi ve sendikal haklardan tam anlamıyla yararlanılmasını kısıtlayan engellerin kaldırılması,
- Özellikle iş kanunu ve işyerinde sağlık ve güvenlik kanunu ile ikincil mevzuat da dahil olmak üzere işçi haklarına ilişkin mevzuatın uygulanması ve yaptırımının iyileştirilmesi;
- İş - özel yaşam dengesine ilişkin uygun politikaların hayata geçirilerek kadın istihdamının teşvik edilmesi.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

20. İŞLETME ve SANAYİ POLİTİKASI

AB sanayi politikası rekabetçiliği artırmakta, yapısal değişiklikleri desteklemekte ve küçük ve orta ölçekli işletmeleri teşvik eden, şirketlere elverişli bir ortamın yaratılmasını kolaylaştırmaktadır.

Son Durum: Türkiye'nin işletme ve sanayi politikası alanında hazırlıkları **iyi** düzeydedir. Türkiye özellikle finansmana erişim alanında Küçük İşletmeler Sözleşmesi raporunun bazı sonuçlarını uygulayarak, yeni bir Sanayi Stratejisi, kayıt dışı ekonomi ile mücadele stratejisi ve eylem planı kabul ederek bu başlık altında bir miktar ilerleme kaydetmiştir. Yerel imalatı sağlamak hedefli düzenlemeler, büyük yatırımlara yönelik cazip devlet yardımları, küçük ve orta ölçekli işletmelerin uzun vadeli finansmanı ve mikro-fansmana ilişkin yasal çerçeve gibi konularda zorluklar devam etmektedir.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Küçük İşletmeler Sözleşmesi (Small Business Act – SBA) raporu sonuçları ışığında özellikle yetkinlikler ve inovasyon alanlarında politika uyumunun iyileştirilmesi;
- Kalkınma planı ve sanayi stratejisi için - önkilerin etkisi de dahil olmak üzere - bir değerlendirme planı hazırlanması.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

21. TRANS-AVRUPA AĞLARI

AB ulaşım ve enerji alanında iç pazarın güçlendirilmesi, ekonomik büyüme ve istihdamın desteklenmesi için Trans-Avrupa Ağları'nın gelişimini teşvik etmektedir.

Son Durum: Trans-Avrupa Ağları'na yönelik hazırlıklar **ileri** düzeydedir. Enerji ağları ilk sırada yer almak üzere raporlama döneminde bu alanda **iyi bir ilerleme** kaydedilmiştir. Güney gaz koridorunun omurgası olan Trans-Anadolu Boru Hattı Projesi'nin (TANAP) ilk aşamasının tamamlanmasıyla Türkiye'nin bölge ve AB'nin enerji güvenliğini sağlama rolü güçlenmiştir. Ulaşım ağlarında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Halkalı-Kapıkule demiryolu hattının yapımına Mayıs 2019'da başlanmıştır. Geçen yılki tavsiyeler geçerliliğini korumaktadır.

Rapor içeriğindeki eksikliklere ek olarak Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- AB müktesebatının kilit bölümleri ile uyum sağlama çalışmalarının hızlandırılması ve böylece Trans Avrupa Taşımacılık Ağı (TEN-T) ile uyumun kolaylaştırılması;
- AB müktesebatı ile uyumlu, saydam, etkin maliyetli ve ayrımcı olmayan bir doğal gaz transit sisteminin kurulması.
- Halkalı-Kapıkule demiryolu hattı projesinin ilerlemesi, finansmanı ve ihalesinin ve proje finansman sözleşmesi kapsamındaki diğer koşullulukları denetlemesi amacıyla demiryolu inceleme kurulunun toplanması.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

22. BÖLGESEL KALKINMA ve YAPISAL ARAÇLARIN KOORDİNASYONU

Bölgesel kalkınma, AB'nin sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik büyümeye yatırım yapmak için ana aracıdır. Uygulama ise üye ülkelerin sorumluluğundadır. Dolayısıyla üye ülkelerin projelerin tasarım ve uygulanması ve mali yönetimlerinin güçlü temellere dayandırılması için gerekli idari kapasiteye sahip olması gerekmektedir.

Son Durum: Bu alandaki hazırlık çalışmaları **orta** düzeydedir. Özellikle Katılım Öncesi Yardım Aracı II (IPA II) fonlarının kullanılmasının hızlanması ve stratejik planlamanın daha etkin hale gelmesi sayesinde genel olarak bu alanda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Denetim, izleme ve değerlendirme önerilerinin uygulamaya konulması işlemlerinin güçlendirilmesinde ilerleme sağlanmamıştır.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- IPA II altında devam eden operasyonların tamamlanmasına odaklanması; AB fonlarının planlanan şekilde son teslim tarihlerine uyulmasının ve yüksek kaliteli sonuçlar elde edilmesinin sağlanması;
- Program seviyesinde etkili stratejik planlama ve risk yönetiminin sağlanması;
- AB fonlarının yönetiminde genel performansı iyileştirmek ve sektör operasyonel programlarının uygulanmasına ilişkin izleme ve değerlendirme faaliyetlerini güçlendirmek amacıyla Ulusal IPA Koordinatörü (NIPAC), Ulusal Yetkilendirme Görevlisi (NAO) ve Denetim Makamı tarafından oluşturulan eylem planlarının hayata geçirilmesi.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

23. YARGI ve TEMEL HAKLAR

AB kuruluş değerleri hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygıyı içermektedir. Yargı sisteminin uygun şekilde işleyişi ve yolsuzlukla etkin mücadele, yasal çerçeve ve uygulamada temel haklara saygı kritik öneme sahiptir.

Son durum: Yargı sisteminin AB ile müktesebat uyumu ve AB standartlarında hazırlık düzeyi **başlangıç** aşamasındadır. 2016 darbe girişiminden beri önemli ölçüde geriye gidiş devam etmektedir ve daha önceki raporlarda yer alan öneriler uygulamaya konulmamıştır. Yargı bağımsızlığının sistemik eksikliği ve insan hakları alanını ivedilikle iyileştirme ihtiyacı geçerliliğini korumaktadır. Olağanüstü halden (OHAL) bu yana yargıç ve savcılarının geniş ölçekli işten çıkarılmalar ile hızlı bir usul ve şeffaf olmayan seçim süreciyle yeni işe alımların olumsuz etkileri yargının verimliliği ve profesyonelliği üzerinde yük oluşturmaya devam etmiştir. Yargıçlar ve savcılar üzerindeki siyasi baskı yargı bağımsızlığı ve yargının genel kalitesi üzerinde olumsuz etkiye yol açmayı sürdürmüştür.

Yolsuzluk yaygındır ve endişe konusu olmaya devam etmektedir. Türkiye'nin yolsuzlukla mücadele çerçevesindeki çok sayıda eksikliği ele almak üzere herhangi bir değişiklik yapılmamıştır ve bu durum yolsuzlukla mücadelede kararlı bir irade bulunmadığını göstermektedir. Yolsuzluk iddiaları nadiren raporlanmaktadır ve sadece az sayıda basın mecrasına yansımıştır.

Yolsuzlukla mücadele stratejisi ve eylem planının olmaması, yolsuzlukla mücadeleye ilişkin iradenin olmadığını göstermektedir.

Olağanüstü hal dönemi ve sonrasında kabul edilen ilgili kararnameler ve mevzuatın temel haklara verdiği zarar telafi edilmemiştir. Önceki raporlarda tespit edilen fakat çözümlenmemiş konularda daha da gerilime söz konusudur; özellikle adil yargılanma ve usul hakları, ifade özgürlüğü, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü, insan hakları savunucularının korunması, başta cezaevlerinde olmak üzere kötü muamele ve işkenceye maruz kalmama özgürlüğü.

Yargının işleyişi

Son durum: Yargının işleyişinin AB ile uyumunda hazırlık düzeyi başlangıç aşamasındadır. 2016 darbe girişiminden sonra önemli ölçüde geriye gidiş devam etmiştir ve önceki raporlarda yer alan öneriler geçerliliğini korumaktadır. Hâkim ve savcılarının %30'unun işten çıkarılması ve görevden alınmasını takiben yargı bağımsızlığına ve etkinliğine dair olumsuz etki sürmektedir. Usule uygunluğu gözetilmeden gerçekleşen işten çıkarmaların yargı bünyesinde otosansüre ve sindirmeye neden olduğuna dair endişeler mevcuttur. Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun (HSK) bağımsızlığını güçlendirmek, yapısını ve üyelerinin seçim sürecini değiştirmek üzere herhangi bir önlem alınmamıştır. Hâkim ve savcılarının işe alınmasında ve terfilerde nesnel, liyakate dayalı, yeknesak ve önceden belirlenmiş kıstasların eksikliğine ilişkin kaygılar giderilmemiştir. Sulh Ceza Hâkimliği kurumu ile ilgili hiçbir değişiklik yapılmamıştır; kurumun yargı yetkileri ve uygulamaları ile ilgili endişeler sürmektedir.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Yargının görevlerini bağımsız ve tarafsız şekilde gerçekleştirmesine imkân tanıyan, AB standartlarına uyan, yürütme ve yasamanın kuvvetler ayrılığı ilkesine tam olarak riayet edilmesinin yanı sıra, adli sorumlulukları güçlendiren ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadına uygun bir biçimde karar alması gerekmekte olan Anayasa Mahkemesi'nin aldığı kararlara alt derece mahkemelerinin riayet etmesini sağlayan bir siyasi ve hukuki ortamın oluşturulması;
- Yapı ve üye seçim süreçlerine yönelik değişikliklerle yürütmenin Hakimler ve Savcılar Kurulu'ndaki (HSK) rolünün ve etkisinin sınırlandırılması ve HSK'nın veya herhangi üst makamın adli davalara müdahalesine karşı önlem alınması;
- Hakimlerin görev yerlerinin rızaları dışında değiştirilmesinin önlenmesine ilişkin etkili güvenceler sağlanması;
- Anayasa tarafından güvence altına alınan yargı bağımsızlığı temelinde; hakimlerin görevden alınmasının ciddi uygunsuz davranış şüphesinin sağlam temellere dayandığı durumlar ile sınırlandırılması ve darbe girişimi sonrası usul kurallarına aykırı olarak gerçekleşen işten çıkarmalar sebebiyle oluşan zararın telafisi için önlemler alınması;
- Yürütmenin usule aykırı etkisi olmaksızın nesnel ölçütlerin gözetilmesinin sağlanması amacıyla disiplin işlemleri sisteminin gözden geçirilmesi;
- Bireylere karşı alınan idari ve adli tedbirlerle ilgili olarak herhangi bir ihmal ya da suç iddiasının, hukuka uygun şekilde bütünüyle saydam süreçler çerçevesinde, somut delillere dayalı ve bağımsız yargının yetkisi altında incelenmesinin sağlanması;
- Tüm yargılama süreçlerinin, özellikle masumiyet karinesi, ceza sorumluluğunun şahsiliği, yasal kesinlik, savunma hakkı, adil yargılanma hakkı, silahların eşitliği ve etkili bir temyiz hakkı yanı sıra usulden doğan hakları içerecek şekilde temel haklara tam olarak saygı göstermesinin sağlanması.

Yolsuzlukla mücadele

Son durum: Bu alanda hazırlıklar başlangıç aşamasındadır ve raporlama döneminde herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir. Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Yolsuzlukların nlenmesi Sözleşmesi uyarınca, önleyici görev üstlenmiş yolsuzlukla mücadele kurumları oluşturulmamıştır. Yolsuzlukla mücadeleye ilişkin pek çok alandaki mevcut yasal boşluklar devam etmektedir. Yolsuzluk davalarının soruşturma ve kovuşturmasında usule aykırı siyasi etkinin önlenmesi için yasal ereve ve kurumsal yapının iyileştirilmesi gereği sürmektedir. Kamu kurumlarının hesap verebilirliği ve saydamlığı geliştirilmelidir. Yolsuzlukla mücadele stratejisi ve eylem planının eksikliği, yolsuzlukla mücadeleye ilişkin kararlı bir irade olmadığına işaret etmektedir. Avrupa Konseyi Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu (GRECO) nerilerinin çoğu henüz uygulanmamıştır. Genel olarak yolsuzluk yaygındır ve endişe konusu olmaya devam etmektedir. Yolsuzluk konularıyla etkili bir şekilde mücadele için güçlü bir partiler arası siyasi irade ile st düzey yolsuzluklarda ceza hukuku süreçlerinin işletilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu doğrultuda geçen senenin nerileri geçerliliğini korumaktadır.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi ve Avrupa Konseyi Sözleşmeleri de dahil olmak üzere yolsuzlukla mücadeleye ilgili uluslararası yükümlülüklerin etkin bir şekilde uygulanması;
- Gereklisi mevzuatın kabul edilmesi de dahil olmak üzere, GRECO tarafından yayımlanan önerilerin etkin bir şekilde takip edilmesinin sağlanması;
- st düzey yolsuzluklara ilişkin kovuşturmaların başarılı bir şekilde yürütüldüğünü ve cezai mahkumiyetlerle sonulandırıldığını ortaya koyan bir performans çizgisi oturtulması;
- Yolsuzlukla mücadelenin etkin bir şekilde ele alınacağına dair siyasi iradeyi ve vizyonu ortaya koyan, inandırıcı ve gerçekçi bir eylem planı ile desteklenen bir yolsuzlukla mücadele stratejisi kabul edilmesi.

Temel haklar

Son durum: İnsan haklarına ilişkin gerileme devam etmiştir. Olağanüstü hal (OHAL) döneminde getirilen tedbirlerin çoğu yürürlükte kalarak, insanlar üzerindeki derin ve yıkıcı etkilerini sürdürmüştür. Yasal çerçeve insan hakları ve temel haklar alanında genel güvenceler sağlamakla birlikte, mevzuat ve uygulamanın hâlâ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve AİHM içtihadına uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Kurumsal bağımsızlık alanındaki eksiklik, uzun inceleme prosedürleri ile yeterli derecede bireyselleştirilmiş kıstasların ve uygun savunma araçlarının bulunmayışı, Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu'nun işten çıkarmalara ilişkin etkili çözüm yolu oluşturmada başarısızlığıyla sonuçlanmıştır.

Şubat ayında mahkemenin Osman Kavala'nın beraatine ve serbest bırakılmasına karar vermesinin üzerine inandırıcı gerekçelerin bulunmamasına rağmen, yeni suçlamalarla yeniden tutuklanması kararı, Türkiye'deki yargının uluslararası ve AB standartlarına bağlılığına ilişkin endişeleri artırmıştır.

Avrupa Konseyi Türkiye'nin temel özgürlüklere saygı alanında gözetimini sürdürmektedir. Çoğu alanda ciddi anlamda gerileme devam etmiştir. Olağanüstü hâlin kaldırılmasının hemen ardından yürürlüğe konulan mevzuat, gözaltındaki kişileri kötü muameleden koruyan önemli güvenceleri ortadan kaldırarak, kötü muamele suçlarının cezasız kalması riskini de artırmıştır. Gazetecilerin, yazarların, avukatların, akademisyenlerin, insan hakları savunucularının ve eleştirel seslerin izlenmesi ve geniş çapta getirilen kısıtlamalar, bu özgürlüklerin kullanılmasını olumsuz etkilemekte ve otosansüre yol açmaktadır. İnsan hakları ve özgürlüklerin korunmasından sorumlu kamu kurumlarının parçalı yapısı ve bağımsızlıklarının kısıtlı olması söz konusu hakların uygulanmasını sınırlamaktadır. Bağımsız bir yargının olmaması nedeniyle bu durum daha da ağırlaşmaktadır.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Temel hak ve özgürlüklere tam anlamıyla saygı gösterilmesi ve ciddi insan hakları ihlallerinin etkili bir şekilde ele alınması amacıyla güvenilir, kapsamlı ve anlamlı bir insan hakları eylem planının kabul edilmesi;
- Türk ceza ve terörle mücadele yasalarının ve bunların yorumlanmasının AB standartları, AİHM içtihatları ve Venedik Komisyonu tavsiyeleriyle uyumlu hale getirilmesi;
- Herhangi bir suç iddiasının bağımsız ve tarafsız yargı yetkisi altında bütünüyle saydam süreçler ve somut delillere dayalı, adil yargılama hakkı ve ilgili yasal süreçlere tam uyum gözetilen ve özellikle masumiyet karinesi, cezai sorumlulukların şahsiliği, yasal kesinlik, savunma hakkı, silahların eşitliği ilkelerine uygun bir şekilde yargı sürecine tabi olması ve etkili bir temyiz hakkının tesis edilmesi;
- Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu'nun etkinliğinin sağlanması;
- OHAL döneminde tartışmalı bir şekilde görevden alınan tüm kamu sektörü çalışanlarının işe iadeleri ve gelir kayıpları da dahil olmak üzere her türlü zararlarının uygun şekilde tazmini.

İfade özgürlüğü

Son durum: İfade özgürlüğü konusunda hazırlıklar başlangıç aşamasındadır ve bu alanda ciddi anlamda geriye gidiş devam etmiştir. Kısıtlayıcı tedbirlerin orantısız bir şekilde uygulanması sürmüş, ifade özgürlüğünü ve muhalif seslerin duyulmasını olumsuz yönde etkilemiştir. Mevzuat ve özellikle ulusal güvenlik ile terörle mücadele hükümleri ve bunların uygulanması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve diğer uluslararası standartlara aykırı olmaya ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatından sapma teşkil etmeye devam etmiştir. Gazeteciler, insan hakları savunucuları, avukatlar, yazarlar ve sosyal medya kullanıcıları aleyhinde ceza davaları ve mahkumiyetler devam etmiştir.

Basına akreditasyon verme yetkisine sahip Cumhurbaşkanlığı'na bağlı İletişim Başkanlığı, 2019'da 715 basın kartının iptali sebebiyle yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Uluslararası gazeteciler basın kartlarının yenilenmesinde sorun yaşamaya devam etmektedir. Cezaevindeki gazetecilerin sayısı 120'ye düşmüştür ancak bu sayı hala çok yüksektir ve çok ciddi endişe kaynağıdır. Wikipedia'ya erişim yasağı Aralık 2019'da kaldırılmıştır ancak, İnternet Kanunu ve genel yasal çerçeveye dayanarak, uygun olmayan geniş kapsamlı gerekçelerle ve bir mahkeme kararı olmaksızın çevrimiçi içeriğin engellenmesi ya da silinmesi işlemleri sürmektedir. Ağustos 2019'da yürürlüğe giren Radyo, Televizyon ve İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumu Hakkında Yönetmelik, çevrimiçi yayıncıların Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'ndan (RTÜK) yayın lisansı ve internet ortamından yayın iletim yetkisi almasını zorunlu kılmıştır.

AB Komisyonu'nun 2016, 2018 ve 2019'daki tavsiyeleri dikkate alınmamış olduğundan bu raporda tekrar edilmektedir. **Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:**

- Tutuklu yargılanan gazeteciler, insan hakları savunucuları, avukatlar, yazarlar ve akademisyenlerin serbest bırakılması;
- Devlet ve devlet dışı aktörler tarafından basın kuruluşlarına yöneltilen çeşitli sindirme, müdahale ve baskı eylemlerinin sona erdirilmesi;
- Basının görevini bağımsız şekilde, misilleme ve işten çıkarılma kaygısı duymaksızın yerine getirebileceği güvenli, çoğulcu ve elverişli bir ortamın sağlanması;
- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin kriz dönemlerinde ifade ve bilgi özgürlüğünün korunmasına ilişkin kılavuz ilkeleri doğrultusunda terörle mücadele suçları dahil olmak üzere ifade özgürlüğü alanında usule aykırı kısıtlamalardan kaçınılması;
- Başta Terörle Mücadele Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve İnternet Kanunu olmak üzere mevcut yasal mevzuatın AB standartlarına uygun hale getirilmesi ve ifade özgürlüğünü kısıtlamayacak, orantılılığı ve kanun önünde eşitliği güvence altına alacak biçimde uygulanmalarının sağlanması;
- Özellikle hakaret ve diğer benzeri suçlarla ilgili maddeleri başta olmak üzere ceza yasası hükümlerinin eleştirel sesler üzerinde baskı kurmak amacıyla kullanılmamasını güvence altına almak üzere mahkemelerin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadını uygulayabilmeleri ve bağımsız hareket edebilmelerinin temini.

24. ADALET, ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK

AB içerisinde sınır kontrolleri, vizeler, dış göç ve sığınma konularına ilişkin ortak kurallar bulunmaktadır. Schengen işbirliği sistemi AB içerisinde iç sınır kontrollerinin kaldırılmasını öngörmektedir. Ek olarak örgütlü suçlar ve terörle mücadele, yargı, polis ve gümrük alanlarında işbirliği sürdürülmektedir.

Son durum: Türkiye adalet, özgürlük ve güvenlik konusunda **orta derecede** hazır durumdadır. Geçtiğimiz yıl özellikle göç ve sığınma politikalarında **bazı ilerlemeler** kaydedilmiştir. Türkiye yaklaşık dört milyon sığınmacıyı barındırma, onların ihtiyaçlarını karşılama ve AB'ye doğru yasadışı geçişleri önleme konusunda önemli çaba göstermeye devam etmiştir. 2019 yılı boyunca Türkiye Mart 2016 AB-Türkiye Bildirisi'nin uygulanmasına bağlı kalmış ve Doğu Akdeniz rotası boyunca sığınmacı hareketlerinden kaynaklanan güçlüklerin ele alınmasında kilit rol oynamıştır ancak, Şubat 2020 sonunda AB'ye geçişleri teşvik ederek, Mart 2016 Bildirisi'nin yerini alacak yeni bir anlaşma çağrısında bulunmuştur. Düzensiz göç ve iltica konusunda kapsamlı bir değişiklik öngören ve Aralık ayında kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun uygulama mevzuatının hazırlanması gerekmektedir. Geçen yılki raporda yer alan tavsiyelerin uygulanmasında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Türkiye, Ekim 2017'de yürürlüğe girmesine rağmen AB-Türkiye Geri Kabul Anlaşması'ndaki üçüncü ülke vatandaşlarına ilişkin hükümleri uygulamamaktadır. Europol ile Türkiye arasında kişisel verilerin alışverişine ilişkin ve halihazırda müzakere edilmekte olan uluslararası bir anlaşmanın ön şartı olarak Türkiye'nin veri korumaya ilişkin mevzuatını AB standartlarıyla uyumlu hale getirmesi gerekmektedir. Geçen seneki raporda yer alan önerilerin birçoğu geçerliliğini korumaktadır.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- 18 Mart 2016 tarihli AB-Türkiye Bildirisi'nin uygulanmasına devam edilmesi ve Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması'nın tüm hükümlerinin AB ülkelerinin tamamını kapsayacak şekilde uygulanması;
- Europol Türkiye arasında kişisel verilerin paylaşılmasına izin vermek üzere AB ve Türkiye arasındaki uluslararası anlaşmanın tamamlanmasını sağlamak için kişisel verilerin korunmasına ilişkin mevzuatın AB standartlarına uygun hale getirilmesi;
- Terörle mücadele yasa ve uygulamalarının AİHS ve AİHM içtihadı ve AB müktesebatı ve uygulamalarıyla uyumlu hale getirilmesi; uygulamada orantılılık ilkesinin gözetilmesi.

Örgütlü suçlarla mücadele

Son durum: Türkiye organize suçla mücadelede belirli düzeyde hazırlıktır. Genel olarak bu alanda ilerleme **sınırlıdır** ve geçtiğimiz yılın önerilerinin büyük bir bölümüne ilişkin herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir. Örgütlü suçlarla mücadele 2016-2021 ulusal stratejisinin uygulanmasına yönelik 2019-2021 Ulusal Eylem Planı Mayıs 2019'da kabul edilmiştir.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Tehdit değerlendirmesi, politika oluşturulması ve uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla uygun toplu istatistiklerin derlenmesi, kullanılması ve ayrıca suç şebekelerinin yakalanması ve suç varlıklarına el konulmasına ilişkin performansın iyileştirilmesi;
- Kara para aklama ve terörün finansmanı ile mücadeleleyi düzenleyen yasal çerçevenin 2019 Mali Eylem Görev Gücü (FATF) Karşılıklı Değerlendirme Raporu'na uygun şekilde daha da iyileştirilmesi;
- Siber suçlar, varlıklara el koyma ve tanık koruma ile ilgili mevzuatın iyileştirilmesi;
- Europol ile yoğun işbirliğine olanak tanımak üzere veri koruma kanununun AB standartlarına uygun hale getirilmesi amacıyla değiştirilmesi;
- AB müktesebatına uygun varlık müsadere ofisi kurulması.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

25. BİLİM ve ARAŞTIRMA

AB bilim ve araştırma alanında üye ülkelerde önemli bir destek sağlamaktadır. Tüm üye lkeler AB araştırma programlarından faydalanabilmektedir. Yardımların sağladığı katkı, bilimsel mükemmeliyet ve sağlam araştırma yatırımlarının olduğu ülkelerde en üst düzeye çıkarılabilmektedir.

Son Durum: Genel olarak Türkiye'nin bilim ve araştırma alanındaki hazırlıkları oldukça ileri düzeydedir. Türkiye özellikle enerji alanında, Avrupa Araştırma Konseyi ve Marie Skłodowska-Curie eylemlerinde bir miktar ilerleme kaydetmiştir. Geçen yılki raporda yer alan önerilerin uygulanmasında bir miktar ilerleme sağlanmıştır. Ulusal araştırma ve inovasyon kapasitesini artırmak için bir eylem planının geliştirilmesi ve yanı sıra Avrupa Araştırma Alanı (ERA) ile uyum, bu bağlamda atılan olumlu adımlardır; uygulama ve etkisinin yakından izlenmesi gereklidir.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Ulusal araştırma alanının (TARAL) Avrupa Araştırma Alanı (ERA) ile uyumlaştırılmasına yönelik çalışmaların pekiştirilmesi;
- (2011-2016) Ulusal Bilim, Teknoloji ve İnovasyon Stratejisi'nin güncellenmesi;
- Eylem planını uygulayıp, Ufuk Avrupa için hazırlık yaparak AB Ar-Ge Çerçeve Programlarından sağlanan faydaların azami düzeye çıkarılması ve AB'nin Çerçeve Programı Ufuk2020'ne katılımının artması.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

26. EĞİTİM ve KÜLTÜR

AB eğitim ve kültür alanında işbirliğini fon programları ve açık işbirliği ile desteklemektedir. Üye ülkeler göçmen işçilerin çocuklarına karşı ayrımcılığı engellemeli ve eğitimlerini sağlamalıdır.

Son Durum: Türkiye, eğitim ve kültür alanında **orta seviyede** hazırlıklıdır. Ulusal Yetkinlikler Çerçevesi başta olmak üzere geçtiğimiz yıl bu alanda **bazı ilerlemeler** kaydedilmiştir. Geçen yılki raporda yer alan önerilerin uygulanmasında bir miktar ilerleme sağlanmıştır. Türkiye kalkınma politikalarında kültürün değerini kabul etmekte; kültürel zenginliğin korunması ve tanıtımını desteklemektedir.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Özellikle kız çocukları ile dezavantajlı gruplardan gelen çocuklara odaklanılarak, kapsayıcı eğitimin daha da geliştirilmesi ve okul terk oranlarını azaltma amaçlı çalışmaların sürdürülmesi ile konunun yakın takibi;
- Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi'nin iyi bir şekilde işleminin sağlanması;
- "Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesine yönelik 2005 UNESCO Sözleşmesi"nin uygulanması için somut adımların atılması.

Müzakere başlıkları listesine dönmek için

27. ÇEVRE ve İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

AB iklim alanında güçlü eylemleri, sürdürülebilir kalkınmayı ve çevre korumasını teşvik etmektedir. AB yasaları iklim değişikliğinin ele alınması, hava ve su kalitesi, atık yönetimi, tabiatın korunması, endüstriyel kirlilik, kimyasal maddeler, gürültü ve sivil koruma üzerine maddeler içermektedir.

Son Durum: Türkiye çevre ve iklim değişikliği alanlarında AB müktesebatına **kısmen** uyumludur. Atık yönetimi ve atık su arıtma kapasitesinin artırılması ve yasal uyumlaşma başta olmak üzere **bazı gelişmeler** kaydedilmiştir ancak, yaptırım ve uygulama hala zayıf kalmaktadır. Bu nedenle 2019 yılı önerileri geçerliliğini korumaktadır. Stratejik planlama, büyük ölçüde yatırım ve daha güçlü idari kapasite gerekmektedir.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Atık, su ve endüstriyel kirlilik yönergelerine uyumun tamamlanması ve Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönergesi'nin doğru bir şekilde uygulanması;
- AB müktesebatına uyum ve çevresel bilgilere erişim hakkı ve halkın katılımı ile ilgili fiili uygulamanın sağlanması;
- İklim değişikliğine ilişkin AB müktesebatı ile uyumun tamamlanması, Paris İklim Anlaşması'nın onaylanması ve Türkiye'nin anlaşmaya katkısının uygulanmaya başlanması.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

28. SAĞLIK ve TÜKETİCİNİN KORUNMASI

AB kuralları ürün güvenliği, tehlikeli taklit ürünler ve arızalı ürünlerin sorumluluğuna ilişkin tüketicilere koruma sağlamaktadır. AB tütün kontrolleri, kan, dokular, hücreler ve organlar alanında ortak standartların güvence altına alınması, beşeri ilaçlar, veterinerlik ilaçları, sınır ötesi sağlık hizmetlerinde hasta hakları ve bulaşıcı hastalıklar alanında yüksek ortak standartları güvence altına almaktadır.

Son Durum: Kamu sağlığı ve tüketicinin korunması alanındaki hazırlıklar **iyi** düzeydedir. Tüketicinin korunması alanında kurumsal kapasite ve halk sağlığı alanında AB müktesebatının uygulanması için gerekli yapıların kurulması konusunda bazı olumlu gelişmeler kaydedilmiş ancak, geçen yılki raporda yer alan öneriler uygulanmamıştır.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Tüketici grupları ile daha iyi işbirliği ve eşgüdümün yanı sıra yasaların daha iyi uygulanması aracılığıyla etkili tüketici koruması sağlanması;
- Merkez ve iller düzeyinde halk sağlığı sorunlarının ele alınması için kurumsal ve idari kapasitenin artırılması, sektörler arası işbirliğinin, mali kaynakların ve uygun teşhis imkânlarının artırılması.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

29. GÜMRÜK BİRLİĞİ *

Tüm üye ülkeler AB Gümrük Birliği'nin parçasıdır ve aynı gümrük kurallarını ve prosedürlerini uygulurlar. Bu durum mevzuat uyumu, uygun uygulama ve yaptırım kapasitesi ve bilgisayar temelli ortak gümrük sistemlerini gerektirmektedir.

***Bu başlık 11 Aralık 2006 AB Bakanlar Konseyi kararınca askıya alınan sekiz müzakere başlığı arasındadır.**

Son Durum: Türkiye'nin bu alanda hazırlıkları iyi düzeydedir. Raporlama döneminde gerileme kaydedilmiştir. Türkiye AB'de serbest dolaşımda bulunan çok sayıda üçüncü ülke menşeli ürünün ithalatına uygulanan ek vergilerin kapsamını genişletmeye devam ederek, Gümrük Birliği'nin temel ilkesini ihlal etmiştir. AB'de serbest dolaşımda bulunan mallar için menşe belgesi şartı, Gümrük Birliği kurallarına aykırıdır. Gümrük vergisi muafiyetleri, serbest bölgeler ve gözetim tedbirleri konularında AB müktesebatıyla tam uyum söz konusu değildir ve Türkiye'nin AB-Türkiye Gümrük Birliği Anlaşması'ndan kaynaklanan yükümlülüklerine uymamaktadır. Geçen yılki raporda yer alan öneriler uygulanmamıştır.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- AB Gümrük Kanunu ile uyum çabalarının hızlandırılması;
- Risk temelli kontroller ve sadeleştirilmiş prosedürlerin AB müktesebatıyla uyumlu geliştirilmesi;
- Malların serbest dolaşımına engel oluşturan ithalat ve ihracat kısıtlamalarının kaldırılması.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

30. DIŞ İLİŞKİLER *

AB'nin çok taraflı ve ikili anlaşmalar ve otonom tedbirler temelinde üçüncü ülkelere yönelik ortak bir ticaret politikası vardır. Ek olarak insani yardım ve kalkınma politikası alanında ortak AB kuralları mevcuttur.

***Bu başlık 11 Aralık 2006 AB Bakanlar Konseyi kararınca askıya alınan sekiz müzakere başlığı arasındadır.**

Son Durum: Türkiye dış ilişkiler alanında **orta** düzeyde hazırlıktır. Rapor döneminde uyum konusunda geriye gidiş devam etmiştir. Ortak Gümrük Tarifesine uyum düzeyi Türkiye ek gümrük vergileri uygulamaya ve uzatmaya devam ettikçe azalırken, AB Genelleştirilmiş Tercihler Sisteminden sapma, Türkiye'nin AB-Türkiye Gümrük Birliği kapsamındaki yasal taahhütlerini ihlal ederek daha da artmıştır. Geçen yılki öneriler uygulanmamıştır.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Gümrük tarifelerinin acilen yeniden Ortak Gümrük Tarifesine uyumlu hale getirilmesi;
- AB'nin Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi ve çift kullanımlı malların ihracat kontrol rejimi ile tam uyum sağlanması.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

31. DIŞİŞLERİ, GÜVENLİK ve SAVUNMA POLİTİKASI

Üye ülkeler AB tutumlarıyla uyum içinde olmak, AB eylemlerine katılmak ve kararlaştırılan yaptırımları ve kısıtlama önlemlerini uygulamak için dışişleri, güvenlik ve savunma politikası kapsamında siyasi diyalog içerisinde olmalıdır.

Son Durum: Türkiye'nin bu alandaki hazırlıkları **kısmi** düzeydedir. Türkiye'nin dış politikası Ortak Dış ve Güvenlik Politikası kapsamındaki AB öncelikleriyle giderek daha fazla çelişirken, dış politika ve güvenlik politikası üzerine siyasi diyalog çerçevesinde gerileme yaşanmıştır. AB ile diyalog Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki kışkırtıcı eylemleri ve bunun karşılığında AB tarafından gelen tepki nedeniyle engellenmiştir. AB'nin tepkileri arasında kısıtlayıcı önlemler için bir çerçevenin benimsenmesi de yer almaktadır. Türkiye Kuzeydoğu Suriye'ye ve Libya'ya askeri müdahalede bulunmuş ve Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti ile deniz sınırlandırması ve güvenlik ve askeri işbirliği konularında ikili mutabakat zaptı imzalamıştır. Türkiye PKK'nın müttefiklerine karşı savaşma hedefi ilan ederek, Suriye sınırında Türk kontrolünde bir bölgenin kurulmasını da içerecek şekilde Suriye'nin kuzeydoğusunda ateşkes için ABD ve Rusya ile anlaşmaya varmıştır. Terörle mücadele ve AB'nin ortak güvenlik ve savunma politikası alanında AB ile işbirliği yapılması, üst düzey yetkililer ile toplantılarında tartışılmıştır. Fakat siyasi bağlam ilgili yapılandırılmış diyalogların sürdürülmesini etkilemiştir. Türkiye 3.6 milyonu Suriyeli olmak üzere 4 milyondan fazla sığınmacıya önemli yardım sağlamaya devam etmektedir.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Ortak dış ve güvenlik politikasına ilişkin AB deklarasyonları ve AB Konseyi kararlarıyla uyumu önemli ölçüde iyileştirmek için kararlı adımlar atılması;
- AB ile dış ve güvenlik politikası konusunda siyasi diyalogun geliştirilmesi.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

32. MALİ KONTROL

AB, idari hesap verebilirliği, milli gelir ve kamu harcamalarında güçlü mali yönetimi ve kamu fonlarının bağımsız denetimini artırmak için ulusal yönetim sistemlerinin reformunu teşvik etmektedir. AB mali kontrol kuralları aynı zamanda AB fonları yönetiminde dolandırıcılık ve Euro sahteciliğine karşı AB mali çıkarlarını korumaktadır.

Son Durum: Türkiye'nin bu alandaki uyum çalışmaları **iyi** düzeydedir ancak, raporlama döneminde **sınırlı ilerleme** sağlanmışır. Sayıştay 2019-2023 Stratejik Planı'nı yayımlamışır. AB Komisyonu ile işbirliğini ve bilgi alışverişini kolaylaştırmak için Yolsuzlukla Mücadele Koordinasyon Birimi (AFCOS) oluşturulmuştur ancak, bu birime ilişkin aę henüz kurulmamışır. Bakanlıklarda iç denetim birimlerinin bulunmasına yönelik yasal bir zorunluluk olmaması nedeniyle iç denetimin amacı, yetkisi ve sorumluluğu zayıflamaktadır. Türkiye Varlık Fonu (TVF) Sayıştay'ın yetki alanı dışında kalmaya devam etmektedir. Önceki rapordaki tavsiyeler kısmen ele alınmışır ve geçerliliklerini korumaktadır.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken noktalar:

- Kamu iç mali kontrol sistemi (KMİK) politika belgesi ile eylem planının güncellenmesi ve güncel eylem planı için resmi bir koordinasyon, izleme ve raporlama çerçevesi oluşturulması;
- Dış denetim tavsiyelerinin sistematik ve zamanlı uygulanmasının sağlanması;
- Yolsuzlukla Mücadele Koordinasyon Birimi'nin (AFCOS) tayin edilmesi ve AFCOS ağının yeniden oluşturulması.

[Müzakere başlıkları listesine dönmek için](#)

33. MALİ ve BÜTÇESEL HÜKÜMLER

Bu alan, AB Bütçesinin ("öz kaynaklar") finansmanına ilişkin kuralları kapsamaktadır. Bu kaynaklar, başlıca (i) her üye devletin gayri safi milli gelirini temel alan katkılarından; (ii) gümrük vergilerinden ve; (iii) katma değer vergilerine (KDV) dayalı bir kaynaktan oluşmaktadır. Üye ülkeler, öz kaynakların doğru hesaplanması, tahsili, ödemesi ve kontrolünü sağlamak ve bunun uygun bir biçimde eşgüdümünü sağlamak için gerekli idari kapasiteye sahip olmalıdır.

Son Durum: Türkiye mali ve bütçesel hükümler alanında belirli düzeyde hazırlıklıdır. Raporlama döneminde ilerleme kaydedilmemiştir. İstatistiklerin AB standartlarıyla uyumlaştırılması konusunda **bazı ilerlemeler** kaydedilmiştir. Eşgüdüm için sağlam yapıların, idari kapasitenin ve uygulama yönetmeliklerinin uygun bir zamanda hazırlanması gerekecektir.

Türkiye'nin önümüzdeki yıl odaklanması gereken nokta:

- Gayri safi milli gelir envanterinin AB İstatistik Kurumu Eurostat'ın Gayri Safi Milli Gelir Envanter Rehberi ile daha fazla uyumlaştırılması.

Müzakere başlıkları listesine dönmek için
